

Izhaja vsaki četrtak in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo pri knjigarju Novaku na velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI GOSPODAR.

Naročnino sprejema vredništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne prijemajo.

Oznanila se prijemajo, plača za vrstico je 10 k. in za kolek 30 k.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 48.

V Mariboru 26. novembra 1868.

Tečaj II.

Slovenski tabor pri Šempas-u na Goriškem.

(Dalje.)

O 5. točki: Naj se vraduje v škofijskih in sploh crkvenih uradih po slovenski, govori g. Klavžar, dež. uradnik na goriškem tako-le:

Duhovščina se je od nekdanj upirala vsemu potujčevanju; stala je trdno in stoji še dandanas za narod.

Ko se je v krvavem letu 1848 sopet obudilo narodno čutje, ko so se jeli tudi po vseh naših pokrajinah čvrsto gibat Slovenci in krepko in stanovitno tirjati svoje pravice, — vzdignola je tudi naša duhovščina svoj glas z ljudstvom, in ta glas ni popolnoma potihol tudi tedaj, ko je vlada sopet ustavo preklicala in nam vse tiste pravice in prostosti nazaj vzela, s katerimi nas je le toliko božikala, da smo sopet krotki in poblevni postali. — Ne! tudi po 1849 l. je naša duhovščina narodu zvesta ostala in skrivno pa skrbno je gojila tisto sveto iskro, katero bi nam bili tuji, sovražni elementi tako radi udušili in za vse veke pogasili.

In ko so nam časi sopet nekoliko ugodniši prihajali, jela je tudi naša duhovščina ono sveto iskro vzbujati in čedalje bolj pihljati, da se je do žarečega plamena vnela, ki šviga zdaj iz naših src, navdušenih za dom in za mili naš narod slovenski.

Kar velja pa o naši duhovščini sploh, to ne velja tudi o slovenskih škofijstvih ali prav za prav o škofijstvih na Slovenskem. Tem imamo marsikaj očitati. In da govorim posebno o našem škofijstvu, — očitati mu moramo, da je predolgo molčalo in se nevednega delalo, ko so v čisto slovenske Brde vhajali italijanski duhovniki, ki si niso upali ali celo niso smeli služiti v lastni domovini; v Brdah pa so za prostovoljno darilo z laškim podukom zasajali laški duh in laške vraže, Slovenci! ozrite se na britko Dolenjo in Biljano, in prepričate se, da resnica ne laže.

Očitati moramo našemu škofijstvu, da se je prezgodaj udalo tam, kjer na spodnjem Krasu tako imenovani Bežjaki prebivajo, prepustivši, da se jim je jelo pridigati v laškem jeziku. Ni davno še, kar se je tam sploh le slovensko govorilo, — sedaj so se Šmartinci popolnoma izneverili svojemu narodu, postali so pravi bežjaki ali narodni pankrti.

Očitati moramo našemu škofijstvu, da je še te dni poslalo laškega duhovnika — in ravno Bežjaka na slovenskem Kras, — duhovnika, ki le za silo slovenski lomi, po duhu je pa vseskozi Italijan — in podelilo mu je tako službo, katero si je želel marsikteri vreden slovenski duhovnik.

Očitati moramo pa vsem škofijstvom na Slovenskem sploh, da uradijo večidel le v tujih jezikih. Menijo sicer, da je že zadosti, da se rešujejo naše slovenske vloge v slovenskem jeziku. Častiti gospodje, zelo se motite! Slovencu ni nikakor zadosti, da se mu jegove pravice le po koščekih nametujejo; — on hoče, on tirja vse, kar mu po pravici gre pred Bogom in pred svetom!

Očitati moramo škofijstvom na Slovenskem, da je menda jih upliv, da so ona kriva, da uradujejo sploh vsi podložni crkveni uradi v tujih jezikih. — Slovenec! na slovenski zemlji rodili so te slovenski stariši: slovenski mašnik te je krstil; slovenski botri so ti pri krstu pričeli bili, — pa pri vsem tem spričuje se ti krst v tujem jeziku. — Slovence!

Izmed slovenskih hčeri izbral si si nevesto in peljal jo pred oltar; slovenski mašnik vama je lepo zvezo blagoslovil, slovenski svati so vama kot priče na strani stali; — vsi ženitvanski spisi pa so pisani v tujem jeziku. — Spričuje se nam Slovencem obnašanje, spričuje se nam ubožstvo in še marsikaj drugega — vse le v tujem jeziku.

Ali to so krivice, ki se gode slovenskemu narodu, in tem več in očitniše so te krivice, ker ga ni sposobnišega jezika za crkveno uradovanje na Slovenskem, kakor je ravno slovenski jezik čisto katoliškega naroda; in te prednosti nima menda nobeden drugi jezik na svetu.

Da se nam pa te krivice gode, kriva je zraven tudi stara navada in navada je železna srajca. Opomnim pa visokočest. škofijstva in duhovščino sploh, da ravno ona nam vsak dan pridiga, da kdor v krivicah zastaja in se ne da poboljšati, temu se ne odpusti greh, ni na onem svetu.

Zatoraj, škofijstva na Slovenskem! zarotnjem vas v imenu našega tabora, v imenu celega slovenskega naroda, bodite nam pravična, postavljajte nam vrle si nove matere Slave, vredne slovenske duhovnike posebno na naše meje — ker tam je nevarnost in zato potreba — uradujte nam Slovencem slovenski in velite vsem vašim podložnim crkvenim uradom, naj tudi tako store — znebite se zastaranih navad — in slovenski narod vam radovoljno in veselo odpusti — vse stare grehe.

Tudi to resolucijo sprejme tabor soglasno.
(Konec prihodnjič.)

Naše narodne pesmi.

Spisal F. Kočevar.

Naš junak se bje le na Dunaju v častnem dvoboju, inace pa proti Turkom. Turški napadi na naše pokrajine so bili neposredni povod celi kitici naših naj lepših narodnih junaških pesmi ravno kakor pri Srbih in Hrvatih. Koga ne strese po vsem mozgu, kadar bere v narodni pesmi:

Nicoj je Turek ropal	Mi ukradel mojo ljubo,
Nicoj v temni noči;	Prav milo mi je vpila
Ubil mi oča mater	Ko so jo Turki vezali itd.

In mojo mlaj sestrico;

Ali pa ko sestra brata praša:

Kaj je to prot izhodu?	Al je to živi ogen?
Kaj je to prot izhodu?	Al je to krvavo morje?

brat odgovarja:

To je ne živi ogen,	Turki gredo z izhoda,
To je ne krvavo morje,	Glavce sekal' dopoldne
Turki gredo z izhoda	Glavce šteli popoldne itd.

Sploh pravi narodna pesem, da je „Turek hud, ali jegova mati še huja“. Našemu junaku je večidel Marka ime. In brž ko ne je naš Marka in srbski kraljevič Marko, sin kralja Vukašina, ki je živel koncem 14. stoletja, ena ter ista oseba, zakaj včasih se naš junak zove celo Marka kralj. Pa tudi po sadržaju se mnogoteri naši junaški narodni pesmi pozna, da ima daleč doli na jugoizhodu svojo korenino. Ko sem se jaz v nabiranje narodnih pesmi v zagrebške okolici spustil, se mi je to naj bolj čudno zdelo, da sem v večem delu narodnih pesmi našel vokativ in imperfekt, ktere oblike slovenski narod zagrebške okolice v navadnem govoru, vzlasti kar se imperfekta tiče, nikdar ne rabi. Vokativ in posebno imperfektum v narodnih pesmih zagrebške okolice pa na to

kažeta, da so dotične pesmi od srbskih pokrajin se sem gori zaplodile, in taka je tudi glede nekih slovenskih narodnih pesmi. Turki pridejo zmiraj jašoč, in sicer včasih celo v snuboke. Pa tudi naši junaki se včasih zedinijo, ter gredo na srečolov daleč doli v globoko Turčijo. Razun junaka Marka naj več bojov s Turki bije kralj Matjaž, ki je v tem obziru pravi slovenski Cid. Pesmi in pripovedke o kralju Matjažu so gotovo po vsej Sloveniji doma. Če se ima pod kraljem Matjažem misliti ogerski kralj Matias, ki je vladal od 1458. do 1490. in ki je leta 1485. Dunaj in veliki del Štajarske osvojil, je težko reči, po čim je pri našem narodu v toliko popularnost prišel, da se o njem celo pripoveduje, da je hudiča v pekel zaprl in smrt za več let v zaklju zavezano držal. Tudi magjarski narod zvesto hrani spomin na kralja Matjaža, in še danes je pregovor v navadi: meghalt Mátyás Király, oda az igaság, ali po slovenski: Odkar ni več kralja Matjaža, tudi ni več pravice. Poleg junakov imamo tudi narodno junakinjo Alenčico Gregčevo sestrico. Ko je Alenčica čula — pripoveduje narodna pesem — da so jenega brata Gregeca Turki ubili, sklene sama pri sebi bratovo smrt krvavo nad Turki maščevati. V ta namen se obleče, kakor je bil jen brat Gregec oblečen, zasede konja, pa jezdi pred turški tabor. Tam začudene Turke, ki so Gregeca za mrtvega imeli seseka, da „lih tako jih za njo leži, ko snopja za ženjicami, ali drobne trave za koso“. In ko jih je vse do zadnjega in slednega ssekala „kaj stori zdaj Alenčica, sestrica svojega Gregeca? Junaško bližej cara gre, pokaže črni kiti dve, dva lepa bela zizeka“ pa ga ošabno i pikrno dvakrat za poredoma vpraša: „ima take tvoja carinja? ima take tvoja carinja?“

(Dalje prihodnjic.)

Gospodarske stvari.

Sladin.

(Konec.)

Iztisnejo se pa civebe ni jagode na tak način: Mehice in cele jagode sicer plavajo na površju mošta v polovnjaku, ker se ne dado vse zmečkati, pa to nič ne de. Ko je moštna kad prazna in krnica ali pol stiske ali preše tropin oproščena, se iz polovnjaka z zehhtarom mošt, civebe in jagode zajema, in v rešeto nad kadjo postavljeno vljiva, da se mošt v kad izceja, civebe in jagode pa se iz rešeta v škač osipljejo in na krnico nosijo, kder se po tem majhni koš nareja kakor navadno. Koš se po trikrat dela, da se popolneje iztisne. Ker je koš majhen, stiska ali prešno orodje pa goropadno, in v rešeto, da se nesreča ne zgodi ali vreteno ne stare. Koš je jako polzek in se rad nagne; zato gre tudi zelo po malem vreteno goniti. Vendar se da tudi težilo na vago obesiti, saj pri drugem in tretjem košu.

S tem se po nepotrebnem ne kaplja z moštom, ki je v polovnjaku bil, in sedaj precejen skozi rešeto v kadi čaka, dokler še ostali mošt od koša, ki je na stiski narejen, ne poteče in ves mošt nabere. Ko so se civebe in jagode sicer že trofine v tretjic v majhni koš med obroče pometale in iztisnole, in nič več mošta ne dado, se primerni sod nalije, in to je: „Sladin“; s katerim se ravna, kakor sicer z moštom in vinom, toda bolj varno in skrbno, ker je roba, drajša. Polovnjak „sladina“ se proda za 200 do 300 for. — a sedajni mošt pa kupei plačujejo po 60 do 80 for. štrtinjak.

Leta 1865 sem „trofinsko vino s sladkorjem“ en polovnjak naredil, in še imam med sto bokali raznega vina tudi uno primešano; toda rad bi se ga znebil, in bom ga sedaj na pipo djal, da se popije, ker vedno neka medla, prazna bridkost predsili, ktera se je vinu pridružila od tropin in vzlasti od petljik in receljnov grozdinih. Ta soperni okus še se sedaj ni zgubil, pri vsem tem, da je celo od leta 1866 še s pravim sladkorjem vino se prililo. —

Tudi s pravim sladkorjem še vino sladkeje narejati, ni svetovati. Boljše je slabše vino z boljšim vinom ga zboljšati, komur se rači, postavim: lansko z letošnjim ko bo čisto. — Vino s pravim sladkorjem osladkorjeno se brž po okusu čuti in pozna, ko je zavrelo: kdor pa ne ve, kako se je vino sladkeje naredilo, se kaj zavzeme nad umetnim ravnanjem, ko ga pokusi, ter ugibljuje razno čarovanje ali copranje — pa ga pusti.

Po tem takem tedaj z obema načinoma, s „tropinskim vinom s sladkorjem siadkeje delati, priporočila ni vredno,

dokler ne bomo vedeli vsem pomanjkljivostim grozdinim o slabim vinskem letu v okom priti. Do tje še bo pa mnogo vode po Muri, Dravi in Savi v črno morje steklo. To vem iz lastne skušnje. Komur pa se rači, naj si pameti kupuje, kakor si je kupoval. Jančar.

Bučelarstvo.

Novi način satovje iz panja jemati. V Angleški se bučelam satovje jemlje po tem, ko so se prejšbučele z kloroforom omamile. K temu je potrebno $\frac{1}{4}$ unce ($\frac{1}{12}$ lota) klorofora pri navadnem panju, pri velikem pa $\frac{1}{2}$ unce. Opravilo pa je sledeče: Miza, ktera se postavi 6—7 čevljev od panja, se ogrne s platnenim prtom, na sredino mize se postavi okrožnik s kloroforom, krožnik se pokrije s prav tanko trotnato mrežo, da se bučele ne morejo celo kloroforu bližati. Po tem se panj postavi čez krožnik in v 20 minutah ležijo vse bučele spajoče na prt. Po tem se panju lahko satovje vzame, kolikor se ga hoče, panj se postavi spet na svoje mesto; krožnik s kloroforom se odstrani, v kratkem se bučele zbudijo in letijo prav vesele v svoj panj.

Navodi k narodnemu gospodarstvu.

(Dalje.)

IV. del.

O bankah.

37. Banke so kapitalne zaloge; imamo jih pa razločevati v banke založivne in banke posojivalne. Govorimo naj prej o prvih; da ni založivnih bank, bi se vsako plačilo v kovini opravljati imelo; vsak—veliki trgovec bi trebal vedno pri rokah imeti veliko vsotino kovanega denarja, da bi mogel svoje navadno trgovanje redno opravljati. Za to bi mu bilo mnogo truda in zgube na času ta denar šteti in ga od enega kraja na drugi prespravljati; poleg pa bi se zlato in srebro po vednem premetovanju in prespravljanju precej zglodalo. Vse to bi bila velika neprilika posebno v velikem barantu, kakor n. p. v Londonu, kder se vsak den na stotine milijonov prebaranta. Temu se lahko v okom pride po porazdelivanju dela. N. p. več trgovcev si izvoli svojega bankerja, pri njem založi svojo kovino ali v obče zanesljiv kapital, in kedar kateri izmed teh trgovcev kakšno plačilo ima, da upniku svojemu samo „navest“ (order ali check „ček“) na bankerja za odločeno vsotino. Banker ima s svojimi opravniki za natančen račun skrbeti in tudi ni mu treba navest ali check, ako se posebno ne zahteva v kovini izplačati, temoč samo pripiše to upnikovi zalogi kar od dolžnikove izbriše. Tako pisaje par vrstic se celi posel brez težave, brez zgube na času in truda leži opravi po eni osebi nego bi se inače po 50 ali stoterih težavno opravljal. Koliko truda in posla bi prizadevalo n. p. 500.000 fl. v zlatu ali srebru šteti, koliko kedar se šteje na milijone! Ravno tako se še dalje denarni posli polehčujejo, ko več bank v medsobno zvezo stopi in „navesti“ (checks) medsobno za plačilo sprejma. Po takem so zamenivne banke društvu človeškemu za enak prid, kakor mašine, ki delo vršijo, t. j. z kterimi se z malim trudom veliko opravi.

38. Banke posojivne so prirejene denar posojevati. Mislino si na tisočero ljudi po 1000 goldinarjev, ktere na obresti posoditi želijo; ti ljudje vendar se ne morejo sami s tim opravkom pečati, manjka jim zato časa in ne vejo komu bi svoj denar varno posoditi mogli. Ko bi trebalo posojivanje še tako posebežno opravljati, težko bi bilo tako onim, ki bi denar na obresti posojivati želeli, kakor onim, ki bi ga na posojilo jemati hoteli, ker nepoznali bi se medsobno in malo bi zaupanja imeli: toraj ako med nje dober posrednik stopi, ki denar za posojivanje sprejme, ga zanesljivim ljudem posojuje obresti pobira in jih lastnikom izročča, je na veliko dobro in korist obema strankama. Temu posredniku ali bankerju se ve da se trud ima plačati, zato nimajo lastniki z svojim denarom nobenega truda in nobene nevarnosti ali „risico“ ga izgubiti, tako da kar bi manj na obrestih dobili, jim je po vsem obilo naplačano. (Dalje prih.)

Pod Lipo.

Podučivni in vgodni pogovori.

Ljubomir in mnogi kmetje sedijo pri mizi in berejo časnike.